

GAZİANTEP UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Journal homepage: <http://dergipark.org.tr/tr/pub/jss>

Araştırma Makalesi • Research Article

DOI: 10.21547/jss.1612410

Tarihî Gaziantep Bey Mahallesi Mutenalaştırma Kavramı ve Medyadaki Temsili Çerçevesinden Bakmak¹

Looking at the Historic Gaziantep Bey Mahallesi from the Framework of the Concept of Gentrification and Its Representation in the Media

Berkay YILDIRIM^{a*} Gökhan GÖKGÖZ^b

^a Doktora Öğrencisi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Medya ve İletişim Çalışmaları Ana Bilim Dalı, İzmir / TÜRKİYE

ORCID: 0000-0001-5927-0548

^b Prof. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İletişim Fakültesi, İletişim Bilimleri Bölümü, Çanakkale / TÜRKİYE

ORCID: 0000-0002-9072-4015

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 2 Ocak 2025

Kabul tarihi: 19 Mart 2025

Anahtar Kelimeler:

Kentsel mekân,

Medya,

Mutenalaştırma,

Neoliberalizm.

ARTICLE INFO

Article History:

Received: January 2, 2025

Accepted: March 19, 2025

Keywords:

Urban space,

Media,

Gentrification,

Neoliberalism.

ÖZ

Bu çalışmada, tarihî Gaziantep Bey Mahallesi'nin, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü çatısı altında işlerlik gösteren Koruma Uygulama ve Denetim Büroları'nın (KUDEB) uygulayıcılığını üstlendiği sokak sağlıklaştırma projesi kapsamındaki restorasyon sürecinin sebep olduğu mekânsal dönüşüm süreci, "mutenalaştırma" (*Gentrification*) kavramı kapsamında irdelenmiştir. Neoliberalizmin kentsel mekâna sirayeti ve mutenalaştırma kavramı özelinde kentsel mekânın yeniden üretim merhaleleri, Bey Mahallesi örneği üzerinden tartışmaya açılmaktadır. Neoliberal kent politikaları ve mutenalaştırma kavramı kapsamında bir kentsel mekân örneği olarak Bey Mahallesi'nin tarihselliği ve barındırdığı anlam, mekânın kimliğine odaklanan tarihsel, fiziksel (restorasyon), ekonomik ve simgesellik kategorileri çerçevesinde irdelenmiştir. Bey Mahallesi'nin "sokak sağlıklaştırma projesi" ile başlayıp yenileme çalışmaları ile devam eden dönüşüm süreci, mahalle içerisinde yapılan derinlemesine görüşmelerden edinilen izlenimler, Bey Mahallesi'nin medyadaki temsiliyi oluşturan internet haberlerindeki söylemlerle birlikte kategoriler çerçevesinde tematik olarak analiz edilmiştir. Bey Mahallesi özelinde mutenalaştırma sürecinin, yerleşim bölgesi sakinleri açısından ötekileştirici/dışlayıcı bir şekilde işletildiği söylenebilir. Kamuoyu açısından ise gerek derinlemesine görüşmelerde gerekse haber metinlerinde yer alan söylemlerden yola çıkarak Bey Mahallesi'nin medyadaki temsili'nin yanıltıcı nüveler barındırdığı görülmektedir. Kentin tüm görünümüne kolektif anlamlar sinmiştir ve bu anlamlara hassasiyet gösterilmesi gerektiğine yönelik söylemler, farklı kereler hem derinlemesine görüşmelerde hem de basına yansıyan söylemler çerçevesinde yaratılan medya temsili'nde kendini göstermiştir. Kent alanlarında nesnelerin, insanların ve çevredeki kümelenmelerin varlığının izi vardır. Bu izleri silmeye dönük her faaliyet, mekânın hafızasını silmekle eşdeğerdir.

ABSTRACT

In this study, the spatial transformation process of the historical Gaziantep Bey Mahallesi caused by the restoration process within the scope of the street sanitisation project implemented by the Conservation Implementation and Inspection Bureaus (KUDEB) operating under the General Directorate of Cultural Heritage and Museums is examined within the scope of the concept of "gentrification". The penetration of neoliberalism into urban space and the stages of reproduction of urban space within the concept of gentrification are discussed through the example of Bey Mahallesi. Within the scope of neoliberal urban policies and the concept of gentrification, the historicity and the meaning of Bey Mahallesi as an example of urban space is examined within the framework of historical, physical (restoration), economic and symbolic categories focusing on the identity of the space. The transformation process of Bey Mahallesi, which started with the "street sanitisation Project" and continued with renovation works, has been analysed thematically within the framework of the categories together with the impressions gained from in-depth interviews conducted in the Bey Mahallesi and the discourses in the internet news that constitute the representation of Bey mahallesi in the media. In the case of Bey Mahallesi, it can be said that the gentrification process is operated in a marginalising/exclusionary manner for the residents of the settlement. In terms of public opinion, based on the discourses in both in-depth interviews and news texts, it is seen that the representation of Bey Mahallesi in the media contains misleading cores. Collective meanings have permeated all appearances of the city and the discourses on the need to be sensitive to these meanings have manifested themselves in the media representation created within the framework of both in-depth interviews and discourses reflected in the press on different occasions. In urban areas, there are traces of the existence of objects, people and surrounding clusters. Any activity to erase these traces is tantamount to erasing the memory of the space.

¹ Bu çalışma, temel olarak Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim ve Toplumsal Dönüşüm Ana Bilim Dalında Prof. Dr. Gökhan Gökgez danışmanlığında Berkay Yıldırım tarafından hazırlanan, nitel bir yöntem benimseyen "Neoliberal Kent Politikaları Işığında Mekânın Ekonomik Dönüşümü ve Simgesel Yeniden Üretimi: Gaziantep Bey Mahallesi Örneği" başlıklı yüksek lisans tez çalışmasına dayanmakla birlikte Bey Mahallesi'nin medyadaki temsili'nin tematik analizini de içermektedir.

* Sorumlu yazar/Corresponding author.

e-posta: berkayyildirim.by@gmail.com

EXTENDED ABSTRACT

Neoliberalism constantly makes its presence felt in the process of transformation of urban space. It directs and shapes the process of transformation of space. The perspective offered by neoliberal policies, when we consider the examples on a global scale, gives the idea that it is in a continuous search for a field of use. The urban space, which neoliberal urban policies have identified as a field of activity as a result of the search for a field of use, has also determined the sample selection of this study. The multidimensional transformation caused by the restoration process of Gaziantep Bey Mahallesi within the scope of the street sanitisation project is tried to be understood on the axis of in-depth interviews and discourses in the media. The concept of gentrification is a tool for inferences to be made on urban space as a research area. In the case of Bey Mahallesi, the spatial transformation in question is essentially a manifestation of social transformation, the transformation of language, and the transformation of human communication with the environment, which can be observed through space. In this regard, Ünsal Oskay (2016, s. 16) states that 'the use of space is another form of language'. The stages of transformation of the Bey Mahallesi within the framework of the restoration process also exhibit the stages of communicative transformation. In this study, the Bey Mahallesi in the city of Gaziantep mediates the explanation of what kind of stages the reproduction of space, which establishes itself as a form of language, can go through.

The fact that neoliberal policies have taken the world under its influence gives it the audacity to create and popularise its own understanding of space and offers it the opportunity to create an order in which it sets its own rules on the production of urban space. David Harvey (2013, s. 88) states that urbanisation has been an important tool for absorbing the surplus of capital and labour throughout the history of capitalism. In the playground whose boundaries are determined by neoliberalism, it is stated that urban space is a means of producing the surplus-value/profit on which capitalism bases itself (Harvey, 2013, s. 45). In times of crisis when the capitalist economy has difficulty in treating its own structural disorders, the issue of space serves as a lifeline that capitalism clings to (Lefebvre, 2019). Cities, as a spatial living space, are a commodity that is distributed in line with the interests of the ruling class and reshaped, sold or substituted for a purpose in line with their needs, in short, reproduced, both in periods of ideological fluctuation and in times of economic crisis. This process of reproduction not only signifies the transformation of space, but also the representation of a process in which the ruling class reproduces its own power. As a system of accumulation, capitalism reproduces itself according to the conditions in order to make capital accumulation sustainable; while reproducing itself, it transforms nature, people and the city (Şahin, 2016, s. 83). To this end, Harvey (2015b, s. 75) points out that capitalism cannot do without finding 'spatial solutions': 'It makes new geographical arrangements as a partial solution to its crises and dilemmas. It expands, intensifies its activities, builds. In order to facilitate capital accumulation, it produces certain geographical profiles, areas that prioritise transport and communication. Then it overthrows them; it rebuilds them to pave the way for accumulation in a later period.'

The city has a direct connection with the geography and culture on which it is built and there is a dialectical relationality between them. The human aspect of the urban phenomenon is partly addressed here, so that the area called space is an organism that breathes, is affected by periodic cultural differences, varies according to the purpose of use, and is reconstructed in line with needs, rather than a pile of rubble made of stone and mortar. Smith (2015, s. 36) also thinks in this direction; he argues that narrow statements developed through gentrification should be avoided, that the direction of the transformation momentum should be examined instead of a static empirical evaluation of the process, and that a comprehensible pattern can only be revealed through micro-field studies. Harvey (2016, s. 180) mentions the layers of regional, national and internationalisation, referring to the consideration of the characteristics of the local in order to understand spatial patterns. Although economy is an important parameter in analysing the transformation stages of space, he emphasises the importance of focusing on the local background. The unique dynamics of Bey Mahallesi, both the discourses obtained from in-depth interviews and the discourses in the media, provide an opportunity to overcome the partiality of a static evaluation of the process. It offers examples to make spatial transformation patterns comprehensible.

In this study, an ethnographic method was followed. Ethnography is a method that focuses on the daily life practices of social actors, the way they experience/transform space, their cultural stories, infiltrates the world of narratives raised there, and tries to understand the language and discourse repertoire that people circulate through conversations. In-depth interviews with fourteen people in the neighbourhood are analysed within the framework of historical, physical (restoration), economic and symbolic categories. On the other hand, the discourses in the internet news, which constitute the representation of Bey Mahallesi in the media, are analysed thematically within the framework of categories together with the discourses in the in-depth interviews.

It has been concluded that the Bey Mahallesi, which is located in the heart of the city of Gaziantep within the scope of the neoliberal order, has been forced to play the role assigned to it in the neoliberal scenario written in this regard. The 'makeover' of the neighbourhood in a way that is incompatible with its appearance, to use the expression in the news item coded H4, is the final touch backstage before the staging of the neoliberal scenario that is handed to the Bey Mahallesi.

Giriş

“Mekânın kullanılması da ayrı bir dil biçimidir. İletişim, yalnızca sözel bir süreç değildir. İnsan ile insanın karşılaştığı, ilişki kurduğu her yerde, her durumda, her mekânda ayrı bir dil biçimi içinde kodlanmış iletişim süreci yaşanır.”

(Oskay, 2016, s. 16-17)

Mekânsal değişim ve dönüşüm süreci içerisinde kesintisiz olarak varlığını hissettiren, süreci şekillendirip ona yön veren ana sorunsal olan neoliberalizm, kendisini çalışmanın kavramsal tutamak noktası olarak zorunlu kılıyor. Neoliberal politikaların sunduğu perspektif, küresel ölçekteki örnekleri de göz önünde bulundurduğumuzda, kendisine kesintisiz bir kullanım alanı arayışında olduğu fikrini verir. Neoliberal kent politikalarının kullanım alanı arayışının neticesinde bir faaliyet alanı olarak belirlediği kentsel mekân, bu çalışmanın örneklem seçimini de belirlemiştir. Gaziantep Bey Mahallesinin, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü çatısı altında işlerlik gösteren Koruma Uygulama ve Denetim Büroları'nın (KUDEB) uygulayıcılığını üstlendiği sokak sağlıklılaştırma projesi kapsamında yaşadığı restorasyon sürecinin sebep olduğu çok boyutlu dönüşüm, derinlemesine görüşmeler ve medyadaki söylemler üzerinden anlaşılmaya çalışılıyor. Mutenalaştırma (*Gentrification*) kavramı, araştırma alanı olarak kentsel mekân üzerinden yapılacak çıkarımlara bir araç hüviyetindedir. Bey Mahallesinin yapısal rehabilitasyonunu içerse de sonuçlarının sadece fiziksellikle sınırlı kalmadığı sokak sağlıklılaştırma projesinin, Smith ve Williams'ın (2015, s. 14) mutenalaştırma kavramının tanımını verirken kullandıkları “kısmilikten uzak, toplumsal, mekânsal ve ekonomik boyutları olan çok katmanlı bir yeniden yapılanma sürecinin bir formu” tanımlamasına oldukça benzer özellikler taşıdığı görülüyor. Bey Mahallesi örneğindeki söz konusu mekânsal dönüşüm, esasında toplumsal dönüşümün, dil biçiminin, insanın ortamla kurduğu iletişimin dönüşümünün mekân üzerinden gözlemlenebilen bir sureti olarak karşımıza çıkar. Öyle ki; “mekânın kullanılması da ayrı bir dil biçimidir” (Oskay, 2016, s. 16). Bu çalışma, Bey Mahallesinin, uygulanan restorasyon süreci çerçevesindeki dönüşüm aşamalarını mutenalaştırma (*gentrification*) kavramıyla açıklamayı, aynı zamanda haber metinleri ve derinlemesine görüşmeler ile birlikte iletişimsel dönüşümün merhalelerini serimlemeyi amaçlamıştır. Bey Mahallesi bu çalışmada, kendisini bir dil biçimi olarak kuran mekânın yeniden üretiminin, ne tür aşamalardan geçebileceğinin izahına aracılık etmiştir.

Neoliberalizmin Kentsel Mekâna Sirayeti

1960'lı yılların sonunda yükselen toplumsal hareketler, akabinde 1970'li yılların başlarında yaşanan ekonomik kriz; iktisadi, politik ve toplumsal alanda paradigmatik dönüşümü beraberinde getirmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrası etki alanını genişletmiş olan Keynesyen refah devlet anlayışı ve bir üretim modeli olarak Fordizm yerini, yekpare bir piyasadan çok parçalı, talebe göre şekillenen dinamik bir üretim biçimi olan postfordizme ve onun politik biçimi olan neoliberalizme bırakmıştır (Gökğöz, 2010). Neoliberal düşünce temel olarak bireyci, özel mülkiyet anlayışını önde tutan, serbest ticaret, piyasa ekonomisi, tercih özgürlüğü ve devletin piyasaya müdahil olmasının sınırlandırılması anlayışını, kolektivizm yerine serbest piyasa ekonomisini benimser (Gündüz, 2020, s. 54). Serbest piyasa ekonomisinin temelini, çıkarını gözetken, özgür ve rasyonel birey anlayışı oluşturur. Neoliberalizmin esnek üretim tarzını önde tutan anlayışına kentsel mekân üretimi de dahildir. Kapitalist toplum inşası ile mekân üretimi arasındaki ilişkinin irdelenmesi, sosyal bilimler alanında önemini korumaktadır. Henri Lefebvre'in (2016) “Her üretim tarzı, kendi mekânını üretir” önermesi de Anatole Kopp'un “yaşamı değiştirmek, kenti değiştirmektir” (Uğurlu, 2013, s. 2) sözleri de neoliberal dünya düzeninin insan hafızasından mülhem olan kentsel mekân üzerindeki tesirini anlatmanın farklı ifadeleri olarak karşımıza çıkar. Neil Smith ve Peter Williams (2015, s. 12), “mekânı üretenler kimlerdir?” sorusunun cevabını ‘yeniden üretim’ minvalinde mutenalaştırma

(Gentrification) kavramı aracılığıyla verirler. Bir süreç olarak mutenalaştırmanın nerede gerçekleştiği, ne kadar yaygınlaştığı ve bu süreci yönetenlerin kim olduğu sorgusunu yaparlar. Smith ve Williams (2015), mutenalaştırma mefhumu üzerinden yapılan araştırmaların ekseriyetle yerinden edilen işçi sınıfından ziyade mutenalaştıran orta sınıftan; yerinden edilenlerin mağduriyeti ve nereye yerleştirileceği sorunsalından ziyade mutenalaştırılan yerleşkelerin “soylulaştırıldığı” üzerinden ele alınmasına dikkat çekerler.

Neoliberal politikaların dünyayı etkisi altına almış olması, ona kendi mekân anlayışını yaratıp yaygınlaştırma cüreti veriyor ve kentsel mekân üretimi konusunda kendi kurallarını kendisinin koyduğu bir düzen yaratma imkânı sunuyor. David Harvey (2013, s. 88) kentleşmenin, kapitalizmin tarihi boyunca sermaye ve emek fazlasının emilmesini sağlayan önemli bir araç konumunda bulunduğunu belirtir. Sınırlarını neoliberalizmin belirlediği oyun alanında kentsel mekânın kapitalizmin kendini temellendirdiği artı-değerin/kârın üretildiği bir araç konumunda bulunduğu ifade edilir (Harvey, 2013, s. 45). Kapitalist ekonominin kendi yapısal rahatsızlıklarını tedavi etmekte zorluk çektiği kriz dönemlerinde mekân meselesi, kapitalizmin sarıldığı bir can simidi görevi görür (Lefebvre, 2019). Mekânsal bir yaşam alanı olan kentler gerek ideolojik dalgalanma döneminde gerekse ekonomik kriz dönemlerinde hâkim sınıfın menfaatleri doğrultusunda dağıtılıp yine onların ihtiyaçları doğrultusunda yeniden şekillendirilen, satılan veya bir amaca ikame edilen, özetle yeniden-üretilen bir meta hüviyetindedir. Söz konusu yeniden-üretim süreci, yalnızca mekândaki dönüşümü değil, aynı zamanda hâkim sınıfın kendi iktidarını yeniden-ürettiği bir sürecin temsiliyetine de işaret eder.

Harvey’in (2012), “yaratıcı yıkım” olarak ifade ettiği neoliberalizmin, varlığını mekân üzerinden yeniden inşa ederken başvurduğu mekânsal dönüşüm süreçlerinin, kendisine sorun yaratacağını varsaydığı toplumsal kesimleri, yeni mekânsal düzenlemelerin dışına ittiğini belirtir. Sermaye sınıfı, bir yandan kentsel mekânı istek ve ihtiyacına göre şekillendirirken; öte yandan kentin “çapakları” olarak nitelendirilen toplumsal kesimleri ayıklama yoluyla kentsel mekân içerisinde bir yeniden-bölüşümü organize ederek yeni kentli sınıfını oluşturur (Uğurlu, 2013, s. 3). Harvey (2015a, s. 328-329), kapitalist uygulamaları kolaylaştırması hususunda devletin, sermaye sınıfı ile olan ilişkisine değinilmesi gerekliliğine de dikkat çekerek bu konuda umutsuz olduğunu dile getirir. “Doğayı koruma” ve “toplumsal adalet” gibi hedeflerin git gide zenginler için bir parça olsun sosyalizm içermeyen, onun yerine sallantıdaki şirketler, bankalar ve benzerleri için devletin can simidi rolünde bekletilmesinin demodeleştirdiğini, bu durumun eski bir filmi izliyor gibi hissettirdiğini belirtir. Harvey, bu ifadesi ile kuşkusuz neoliberalizmin ve devletsiz piyasa anlayışının, devlete “duruma göre” rol vererek sermaye sınıfı lehine düzenleyici olmasından dolayı yozlaşmış vaziyetini vurgular. Benzer şekilde Görmez ve arkadaşları da (2013, s. 347) kentsel mekânda gerçekleştirilen ticari faaliyetlerde devlet desteği ile üretim ilişkilerinin sermaye sınıfı lehine düzenlenmekte oluşuna dikkat çekerek kentsel mekânın yalnızca coğrafi bir alan tarifi yapmadığını, neoliberal düzenin kent temelli yeni bir üretim biçimini de ortaya çıkardığını belirtirler. Bir birikim sistemi olarak kapitalizm, sermaye birikimini sürdürülebilir kılmak adına koşullara göre kendini yeniden üretir; kendini yeniden üretirken doğayı, insanı, kenti de dönüştürür (Şahin, 2016, s. 83). Buna yönelik olarak Harvey (2015b, s. 75), kapitalizmin “uzamsal çözümler” bulmadan yapamayacağına dikkat çeker: “Krizlerine, çıkmazlarına kısmi çözüm anlamında yeni coğrafi düzenlemelere gider. Genişler, faaliyetlerini yoğunlaştırır, inşa eder. Sermaye birikimini kolaylaştırmak için belirli coğrafi profiller, ulaşım ve iletişimi önceleyen alanlar üretir. Sonra bunları alaşağı eder; ileri bir dönemde birikime yol açmak için bunları yeniden kurar.” İstanbul’da Tarlabası, Fener-Balat-Ayvansaray’da örnekleri görülen neoliberal kent politikalarının öne çıkardığı “kentsel koruma”, “kentsel yenileme” (Ahunbay vd., 2016) gibi başlıklara ek olarak Gaziantep Bey Mahallesi örneğinde “sokak sağıklaştırma projesi” olarak karşılaşıyoruz. Tarihî Bey Mahallesi’nin “sokak

sağlıklaştırma” adı altında yaşadığı çok boyutlu dönüşümü anlamlandırabilmek için mutenalaştırma kavramına başvurmak gerekir.

Mutenalaştırma Kavramı Çerçevesinde Kentsel Mekânın Yeniden Üretimi

Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre “özenilmiş, özenli bir biçimde yapılmış” olarak ifade edilen mutena kelimesinin İngilizce karşılığı olan *Gentrification*, 1980 yılında *Oxford American* sözlüğünde “orta sınıfa mensup insanların kent merkezilerine doğru gösterdikleri yerleşim hareketleri sonucunda kent merkezlerindeki konut değerlerinin artış göstermesi ve bunun sonucunda daha düşük gelirli kesimlerin bu bölgeden tahliye edilmesi” olarak tanımlanırken; 1982’de yayımlanan *American Heritage* sözlüğünde ise “proleter sınıfın yaşadığı bölgedeki meskûn konutların orta ve üst sınıfa mensup kesimler tarafından restore edilmesi, onarılması” olarak tanımlanmıştır. Smith ve Williams (2015, s. 12) tanımlamalardaki sınıf vurgusuna katılmakla birlikte mutenalaştırmanın basit bir peyzaj çalışması olmadığından, aralarında sosyoekonomik çıktılarının da olduğu çok boyutlu etkilerinden bahsederler. Mutenalaştırmanın, toplumsal dönüşümün, kentsel mekân üzerinde somutlanan bir ifadesi olduğuna dikkat çekilir (Smith, 2015, s. 33). Harvey (2015b, s. 75) de sermayenin kent üzerindeki yayılımı ile hükmünü sürdürerek genetik buhranlarına geçici çözüm arayışları içinde olduğunu ifade eder. Günümüz küresel kapitalizmde düzenlemenin kentler aracılığıyla yapılmakta olduğundan bahsedilmektedir (Şahin, 2016, s. 83-84). Böylelikle kent, kapitalizmin yalnızca ihtiyaçları doğrultusunda şekillendirdiği bir sömürü alanı olmakla kalmayıp, bir kategori olarak kentin bizzatı kendisi, sermayenin birikim repertuvarına dahil olmuştur.

Mekân ve coğrafya, kapitalizmin geçmişinde de sermaye birikim süreci doğrultusunda araçsallaştırdığı önemli fenomenler konumunda bulunmuştur. Feodal dönemde çok daha minimal seviyede varlığını koruyan burjuvazi, kendi üretim biçimini, yani kapitalist ekonominin tohumlarını belirli işlevsel özellikler barındıran kentlerde yeşertmeye başlamış, ticari kapitalizmin doğuşu ve gelişim şartlarını kentlerde olgunlaştırmıştır. Kentler, doğumunun ilk dönemlerinden bu yana ticaretin, hizmet ve yönetimlerin, ayrıca din hiyerarşisinin toplandığı, odaklandığı mekânlar konumunda bulunmuştur (Keyder, 2004, s. 103-104). Söylenebilirse günümüz ekonomik, politik ve toplumsal formasyonda hiyerarşik yapı, kendisine mutenalaştırma kavramıyla açıklanabilecek bir patika belirler. Kentler, sanayi tipi örgütlenme biçiminin sektörel dönüşümle hizmet tipi bir hüviyete bürünmesi, kapitalizmin üretim koşulları ve gelişimiyle el ele ilerlediği, küreselleşme süreciyle birlikte uluslararası sermayenin birbiriyle kontak kurmasına olanak sağlar şekilde genişleyerek bir rekabet sahası oluşturmuştur (Şahin, 2016, s. 85). “Girişimci kent” olgusundan bahsedilmeye başlanan son dönemde kapitalist ülkelerde kent yönetimlerinin perspektif değişikliğinden bahsedilir (Harvey, 2015a, s. 420-421). 1960’lı yıllara has idari yaklaşımın, 1970’ler ve 1980’lerde tanıtıcı ve girişimci hareket biçimlerine dönüştüğüne dikkat çekilerek, özellikle son yıllarda sıklıkla rastlanan kent toplantılarında, ekonomik olarak “atılımcı” bir perspektif benimseyen kentlerin, tanınırlığı artırıcı faaliyetlerle dolaylı olarak sermaye birikimini maksimize etme potansiyeli üzerine istişareler yapıldığına dikkat çekilir. Sonraki bölümlerde görüleceği üzere Bey Mahallesinin tanınırlığını artırmaya dönük faaliyetleri öne çıkaran söylemler bu noktaya örnek teşkil eder. “Kentsel rönesans” olarak da ifade edilen “girişimci kent” vurgusu, kentin atıl kalmış bölümlerinde ve ekseriyetle tarihî bölgelerinde önemli bir sosyo-mekânsal dönüşümü beraberinde getirmektedir (Türkün, 2016, s. 133-134). İstanbul Fener, Balat, Ayvansaray, Sulukule ve Tarlabası örneğinde de görüldüğü üzere bölge sakinlerinin güvencesiz yaşam koşulları ve maddi durumları sebebiyle yerlerinden edilmesi, kentsel mekânın sosyo-mekânsal dönüşümünü de beraberinde getirmiştir (Türkün, 2016, s. 156). Söylenebilirse sermaye birikimine katkı sağlayacağı düşünülerek “metruk” olarak nitelenen kamusal alanların ve tarihî

kentsel mekânların bölge sakinlerinin yerinden edilmesi pahasına dönüştürülerek ulusal ve uluslararası sermayenin kullanımına sunulması mümkün hale getirilmektedir.

Kent, üzerinde kurulu olduğu coğrafya ve kültürle dolaysız bir bağa sahiptir ve aralarında diyalektik bir ilişkisellik bulunur. Kent olgusunun beşerî yönü biraz da buraya hitap eder ki mekân denilen alan taştan harçtan bir moloz yığınının ziyade nefes alan, dönemsel kültürel farklılıklardan etkilenen, kullanım amacına göre değişkenlik gösteren, ihtiyaçlar doğrultusunda yeniden kurulan bir organizma hüviyetindedir. Smith'in (2015, s. 36) düşüncesi de bu yöndedir; mutenalaştırma üzerinden geliştirilen dar kapsamlı ifadelerden kaçınılması gerektiğini, sürecin statik bir ampirik değerlendirme yerine dönüşüm ivmesinin yönünün irdelenmesini anlaşılır bir örüntünün ancak mikro alan çalışmasıyla ortaya konabileceğini savunur. Mekânın canlı bir organizma olduğu analojisinden yola çıkarak neoliberal kent politikalarının bir aşısı olduğunu ve mekânın da bir beden olduğu varsayımıyla her bedenin aşya tepkisinin farklı olacağını belirtir. Bu duruma bir katkı da Harvey'den (2016, s. 180) gelir. Mekân örüntülerinin anlaşılması için yerelin özelliklerinin göz önünde bulundurulmasını kastederek bölgesel, ulusal ve uluslararasılık katmanlarından bahseder. Mekânın dönüşüm merhalelerinin incelenmesinde ekonomi önemli bir parametre olsa da yerelin arka planına odaklanmanın önemini vurgular. Kent biçimlerinin farklılıklarının ve istisnai durumların hesaba katılmasının gerektiğini, aksi takdirde analizin, kısmiliğin ötesine geçemeyeceğini savunur. Kuşkusuz anlatılanlardan yerelin gerek kültürel gerekse tarihsel muhtevisiyatının da en az ekonomik tarafı kadar önemli olduğu anlaşılıyor. Bey Mahallesinin kendine has dinamikleri gerek derinlemesine görüşmelerden edinilen söylemler gerekse medyada yer alan söylemler, süreci statik bir değerlendirmenin kısmiliğini aşmaya vesile olacak, Smith'in ifade ettiği gibi, mekânsal dönüşüm örüntülerini anlaşılır kılacak örnekler sunacaktır.

Tarihî Gaziantep Bey Mahallesinin Mekânsal Kimliği

Kentsel mekânın yeniden yapılandırılması durumu yeni bir icat değil. Dönemsel talep ve olanaklar doğrultusunda çeşitli formlarda kendisini gösterdiği söylenebilir. Bu çalışmada Bey Mahallesi özelinde ise mekânın yeniden yapılandırılma süreci, mutenalaştırma kavramı yordamıyla ele alınmakta. Mutenalaştırmanın, her durumda benzer faaliyet göstermeyen, başka biçimlerde mekânsal işlerlik gösteren yapıların bir dizi dönüşüm sürecinin mekânsal ve tarihsel açıdan spesifik bir tezahürü olduğu söylenir (Hammet ve Randolph, 2015, s. 165). Tanım doğrultusunda Bey Mahallesinin mekânsal özelliği de gerek konut gerek ticari işletmeler gerekse kamu kurumlarına bağlı olarak faaliyet gösteren müzeler nezdinde farklı biçimlerde işlerlik gösteren yapılardan oluşuyor. Robert A. Beauregard (2015, s. 59), "bozulmuş" mahalli dokusu, düşük ve orta gelirli, çoğunlukla yaşlı kimselerin yaşadığı hanelerin bulunduğu, merkezdeki iş yerlerine yakın ve kentin önemli noktalarına erişimi kolay veya bir tür tarihsel ehemmiyeti bulunması gibi özel hoşluklar barındıran kent konumları olarak tanımlanabilecek noktaları mutenalaştırma için hedef mekânlar olarak tarif eder. Bey Mahallesinin bu tarife ne derece uyumlu olduğuna karar verebilmek için yapısal özelliklerinden bahsetmek gerekir.

Bey Mahallesindeki yapılar, yapısal olarak taş işçiliğinin çeşitli örneklerinden günümüze ulaşmayı başaramış havara (yumuşak kalker) ve keymih (sert kalker) taşından oluşur. Yirminci yüzyılın son çeyreği itibarıyla Türkiye'de de kendisini gösteren neoliberal kent politikalarının bir sonucu olarak insanların toplu konutlara taşınması durumu, az sayıda mülk sahibi hariç Bey Mahallesi sakinleri özelinde de vuku bulmuş, meskenlerini elden çıkarmak durumunda kalmışlardır. Sonraki bölümlerde derinlemesine görüşmelerdeki söylemlerden de görüleceği üzere, Bey Mahallesinin sit alanı olması nedeniyle ev sahiplerinin evlerine bireysel olarak tamir işlemlerinde bulunamamış olmaları, prosedüre uygun tamir işlemlerinin pahalı olması, yapıları elden çıkarmak durumunda kalmaları sonucunu beraberinde getirmiştir. Bey Mahallesinde görülen bu durum İstanbul'da Fener-Balat-Ayvansaray örneğinde de

görülmektedir. Türkiye’deki kentsel dönüşüm uygulamalarına genel bir eleştiride bulunan Şahin (2016, s. 10-12), insan onuruna yaraşır olmayan, toplumsal huzur ve barış mefhumları üzerinde yıpratıcı etkide bulunan, eşitsiz ve adaletsiz yaklaşıma dikkat çeker. Türkiye’de sit alanlarını imara açan örtülü bir imar yasası olan 5366 sayılı yasa ile karşılaşılmaktadır. Bu süreçte tarihî mekânlar yalnızca mimari ve tarihî niteliklerini kaybetmemiş; aynı zamanda yaşanan başkalaşım ile mahalle kültürünü de yok olma tehlikesiyle karşı karşıya bırakmıştır (Şahin, 2016, s. 89). 5336 sayılı yasanın ise kent tarihinin sermaye sınıfının tasarrufuna, insafına bırakılması niteliğinde olduğu ifade edilmektedir (Atalay, 2016, s. 208).

Görsel 1: Bey Mahallesinden bir sokak görünümü (Kaynak: KUDEB)

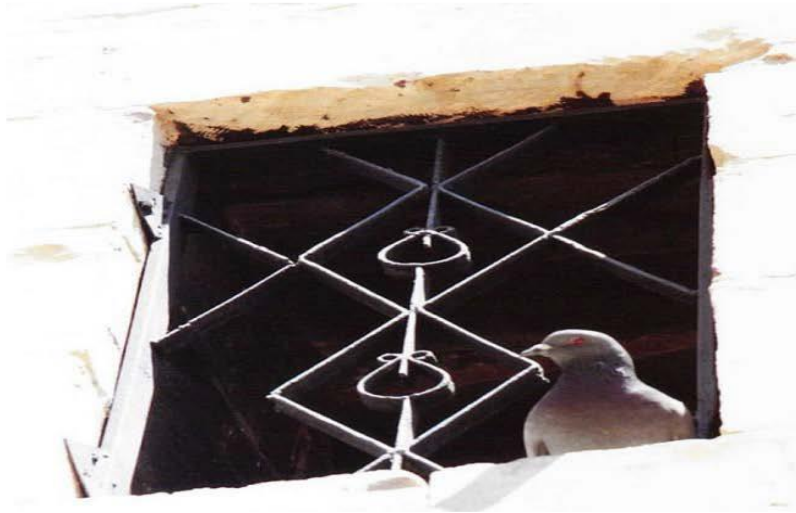
Günümüzde yeniden işlev kazandırılan yapılar, ticari amaçlar da dahil olmak üzere birçok farklı amaçlar için kullanılarak yaşam buluyor. Sokak araları birbirine benzer görünümde olduğundan dolayı mekâna aşına olmayan kimseler için yön bulma durumu bir hayli zor olabiliyor; bu durumun ilk zamanlarda yabancı kimselerin mahalle içerisinde gönüllerince giriş çıkış yapmalarını engelleyici bir tedbir olarak kurgulandığı anlatılır. Atatürk’ün nüfus kaydının da bulunduğu, adını Antep Kuşatması’nda zarar gördüğü için günümüze ulaşamayan 1578 tarihli Bey Camii’nden aldığı biliniyor (KUDEB, 2011, s. 30). Bey Mahallesinde sokak genişliği, en fazla yük taşıyan bir hayvanın geçebileceği genişliktedir. Mahalle gerek Şer’î mahkeme sicillerinde gerekse tarih yazılarında görüleceği ve bölgedeki yapılardan anlaşılacağı üzere Ermeni yerleşkesi olarak bilinir. Dönemin Antep’inde Ermeni halkın el sanatları ve mimarideki etkinliklerine yönelik kaynaklar (Karadağ, 2011; Karadağ, 2011, s. 406-407; Aydın, 2008, s. 295-302; Işıkhane Erdal, 2010, s. 92) bulunmakta, Ermeni yerleşkesi olduğuna yönelik yargıyı da gerek yerleşkede bulunan konut yapıları gerekse Kendirli Kilisesi ve bugün Kurtuluş Camii olarak işlerlik gösteren Surp Asdvadzadzin Kilisesi’nin varlığı destekler.

Aile hayatının mahremiyeti, evlerin tasarımını şekillendirilmesinde önemli rol almış, “süyük” denilen yüksek avlu duvarları inşa edilmiştir. Günlük yaşantının büyük bölümünün avluda geçmesi dolayısıyla yapıların bu bölümüne “hayat” denmektedir.

Görsel 2: Yapının "hayat" bölümünden bir görünüm.

Yapıların “hayat” denilen bölümlerinden merdivenle inilecek biçimde kayanın içine oyulmuş mahzenler bulunur. Bu mahzenleri konut sahipleri, çeşitli erzaklarını mevcut hava şartlarından muhafaza edebilmek amaçlı kullanmışlardır. Bey Mahallesi mimarisi, doğal yaşamı gözetten bir mimari perspektif ile inşa edilmiş; öyle ki kuşlar dahi düşünülerek çeşitli biçim ve büyüklükte kuş pencereleri ve barınakları yapıların dış cephesine iliştilirilmiş.

Görsel 3: Kuş penceresi (Kaynak: KUDEB)

Restorasyon sonrası çekildiği anlaşılan fotoğrafta görülen demir parmaklıklar, mutenalaştırma sürecinin somut bir yansıması olarak dikkat çekiyor. İncelikli bir düşüncenin eseri olan kuş pencerelerine yönelik aslına uygun olmayan uygulamanın görünümü, mekândaki anlamın, simgeselliğin yeniden üretimi hakkında fikir veriyor.

Bulgular ve Tartışma

Yöntem

Gaziantep Bey Mahallesi'nin, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü çatısı altında faaliyet gösteren Koruma Uygulama ve Denetim Büroları'nın (KUDEB) uygulayıcılığını üstlendiği 2007-2008 döneminde başlayan sokak sağlıklılaştırma projesi kapsamında yaşadığı restorasyon sürecine odaklanan bu çalışma, etnografik bir yöntemi takip etmektedir. Etnografi, “toplumsal aktörlerin gündelik yaşam pratiklerine, mekânı deneyimleme/dönüştürme biçimlerine, kültürel öykülerine odaklanan, orada büyütülen anlatıların dünyasına sızan, insanların konuşmalar marifetiyle dolaşıma soktukları dil ve söylem repertuarını anlamaya çalışan bir yöntem” (Kılınç ve Gökgöz, 2021) olarak tanımlanmaktadır.

Mahalle içerisinde on dört kişi ile yapılan derinlemesine görüşmeler; tarihsel, fiziksel (restorasyon), ekonomik ve simgesellik kategorileri çerçevesinde irdelenmiştir. Öte yandan Bey Mahallesinin medyadaki temsilini oluşturan internet haberlerindeki söylemler, derinlemesine görüşmelerdeki söylemlerle birlikte kategoriler çerçevesinde tematik olarak analiz edilmiştir. Tematik analiz, kodların bulunması, bunların gruplandırılarak temaların oluşturulması, oluşturulan temaların bir üst seviyede bir araya getirilmek suretiyle kategorize edilmesi ve elde edilen söylemsel verilerin kod, tema ve kategori çerçevesinde gözden geçirilerek yorumlanmasını ve çıkarımlar yapılmasını içerir (Sığırı, 2023, s. 490-491). Bey Mahallesini konu alan haberlerin kodlaması Tablo 1’de, görüşmeci listesi ise Tablo 2’de gösterilmiş olup çalışma, şu sorulara yanıt aramayı amaçlamıştır;

- Bey Mahallesindeki “sokak sağlıklılaştırma projesi” mekânsal ve mimari açıdan nasıl bir etki yaratmıştır?
- Bey Mahallesinde yaşanan dönüşüm süreci medyada nasıl temsil edilmiştir?
- Bey Mahallesinde yaşanan mutenalaştırma sürecinin içerimleri nelerdir?
- Bey Mahallesinde yaşayan toplumsal özneler kendi mekânlarındaki bu dönüşümü nasıl okumaktadır?
- Bey Mahallesinde yaşanan mutenalaştırma sürecinin ekonomik ve toplumsal sonuçları neler olmuştur?
- Mutenalaştırma süreci Bey Mahallesinin simgeselliğini ne şekilde etkilemiştir?

Tablo 1: Bey Mahallesi ile ilgili internette yer alan haberler

Haber sitesi	Haber başlığı	Haber kodu
aa.com.tr	“Gaziantep’in tarih kokan yerleşimi: Bey Mahallesi”	H1
ntv.com.tr	“Gaziantep’in tarihi kokan yerleşimi”	H2
9koy.org	“Gaziantep’in tarihi yerleşim alanı: Bey Mahallesi”	H3
bianet.org	“Tarihi Bey Mahallesinin hafızası yok ediliyor”	H4
gazetecilerplatformu.com	“Tarihi Bey Mahallesinin dokusu bozuluyor”	H5
facedergisi.com	“Gaziantep’in Tarihi beşiği: Bey Mahallesi”	H6
gazete.firat.edu.tr	“Gaziantep’in tarih kokan semti: Bey Mahallesi”	H7
gazetefil.com	“Gaziantep’in tarihi Bey Mahallesi”	H8
ntv.com.tr	“Gaziantep’in kültür mozaïği 'tarihi Bey Mahallesi' en sessiz günlerini yaşıyor”	H9
sabah.com.tr	“Tarihi Bey Mahallesi eski günlerini özleyiyor”	H10
arkeolojikhaber.com	“Deprem, Gaziantep'in Bey Mahallesi'ndeki Tarihi Antep evleri de yıktı”	H11
hakimiyetgazetesi.com	“Kentın en büyük açık hava müzesi: BEY MAHALLESİ”	H12
hurriyet.com.tr	“Gaziantep Bey Mahallesinde tarihi konak”	H13
gazeteduvar.com.tr	“Gaziantep'in kültür mozaïği: Bey Mahallesi!”	H14

Tablo 2: Görüşmeci listesi

Kişi	Demografik özellik
A Bey	Şirket temsilcisi
E Bey	Kafe işletmecisi
E Hanım	Müze görevlisi
H Bey	Kafe işletmecisi
K Bey	Mahalle sakini
M Bey	Araştırmacı-yazar
N Hanım	Mahalle sakini
Ö Bey	Kafe işletmecisi
S Bey	Müze görevlisi
Ş Bey	Bey Mahallesi Muhtarı
T Bey	Mahalle sakini
T Hanım	Mahalle sakini
Ü Bey	Mahalle sakini
Y Bey	Kafe işletmecisi

Bey Mahallesindeki Dönüşümün Tarihsel İzleği

Bey Mahallesinde yaşanan sosyolojik değişim ve dönüşümün tarihsel süreçteki izleği, aynı zamanda mekânsal dönüşümün izleği hakkında da fikir veriyor. Bu kaniya Bey Mahallesi'nin tarihsel geçmişi ile akademik seviyede ilgilenen bir araştırmacı ve yazar olan M Bey'in ifadeleri dolayısıyla varılıyor.

M Bey: “1915 öncesinde 45 veya 50 aile var iken 1923 ile 1960 arasında hane sayısı otomatikman ona yirmiye katladı. Ailelerin büyümesiyle konutlara eklemeler yapılmış. Benim tespit edebildiğim kadarıyla bu evden 6 parsel çıkmış durumda. Toplumsal yaşantıdaki değişiklikler ... daha önce mesela şimdi konut olarak yapılan yerler ki burası konut olarak yapıldığı biliniyor ama cumhuriyetin ilk yıllarında burası jandarma karakolu olarak kullanılıyor. Aile geniş bir aile. Ailenin 3 erkek evladı var. Erkek evlatlar büyüyüp şey yaptıkça ev yapılıyor. Araştırıyorlar efendim ‘İran Konsolosluğu neredeydi?’ İran konsolosluğu adam homeoffice olarak kullanıyordu. Aynı zamanda evi. İşte bunun arkasındaki Ekin miydi Ekin Kafe de buraya ait mesela. Ayrı bir parsel. O da buraya ait.”

M Bey, günümüzde Papirüs Kafe olarak faaliyet gösteren Nazaretyan ailesinin konağının zaman geçtikçe işlerlik yönünden yaşadığı değişimi anlatıyor. Dönem değiştikçe ve konutlarda ikamet eden kimlikler farklılaştıkça mekânın anlamsal içeriğinin de dönüştüğü görülüyor. Bey Mahallesi içerisindeki konutların günümüzde parsellere bölünerek birer ticarethaneye dönüştürülmesi, Michael Jager’in “yeni orta sınıf, çöküntü bir alanı devralırken, köhne bir ev satın almanın yanı sıra, gelecekteki ‘varlıklarına’ hisse alır, geçmişten hisse alır” (Jager, 2015, s. 115) ifadelerini hatırlatmaktadır. Söylenebilirse, Bey Mahallesi'ndeki konutların günümüzdeki sahipleri, parsel paylaşımı görünümünde birer tarihsellik paylaşımında bulunuyorlar. Bu paylaşım durumlarının haricinde Bey Mahallesi'nde anlamsal başkalaşıma uğramış yapılar da bulunmaktadır.

M Bey: “Osmanlı’nın Anadolu coğrafyasında açılan ilk Protestan Kilisesi. Kilisenin resmi olarak faaliyete geçmesi 1855 ama kilise fiiliyatta çalışmaya başlaması 1840’larda başlıyor. 1855-56 döneminde beş dönümlük bir arazi üzerine kilise binası yapılıyor o kilise

binasının içerisinde ilk-orta eğitim seviyesinde okul var. Aynı zamanda kilise bünyesinde ilahiyat okulu var. Antep'te ilk sinema gösterimi 1923 yılında bu kilise binasının salonunda yapılmış. Bir olayda yandığı için de orası kilise değil de halkın hafızasında 'yanan sinema' olarak kalmış."

Görsel 4: “Yanan sinema” olarak bilinen Birinci Protestan Kilisesi. (Kaynak: KUDEB)

M Bey: “1923’ten 1970’li yıllara dek Bey Mahallesi kentin eşraf kesiminin meskeniydi. 70’lerden sonra bölgedeki hayat standartları hızla düşüşe geçiyor. 1970-1980 arası esnaf kesim kimisi satın alıyor kimisi kira, bu bölgeye geliyor -ki 1980’lerin ortalarından itibaren bölge tamamen ölü kent görünümünü alıyor. Özellikle 90’lı yılların başından günümüzde de dahil olmak üzere diyeyim ben sana, o kadar yaygın olmamakla beraber bir dönem tinercilerin mekânı olarak kullanılıyor. Sokak sağlıklaştırma başladıktan sonra yavaş yavaş azalarak devam ediyor. Şu an baliciler yok da bol miktarda uyuşturucu satıcıları var. Ortalama üç haneden biri randevu evi olarak kullanılıyordu.”

Sokak sağlıklaştırma çalışmalarının başlangıcında mahallenin “güvenlikli” olma fikri M Beyin söylemine olumlu olarak sirayet ettiği görülüyor. Ancak derinlemesine görüşme üzerinden geçen zamanda düşünceleri bir parça değişmiş benziyor. Öyle ki demec verdiği H4 kodlu haber metnindeki söylemlerinden sokak sağlıklaştırma çalışmasından umduğunu bulamadığı anlaşıyor:

H4: “AB’den alınan destekle başlanan ‘Sokak Sağlıklaştırma Projesi’ oldukça yıpranmış tarihi dokunun daha fazla zarar görmeden aslına uygun şekilde restore edileceği düşüncesiyle hepimizi umutlandırmıştı. Fakat uygulama esnasında gördüklerimiz bizleri hayal kırıklığına uğrattı” (Öztürk, 2023).

Bey Mahallesi’ni “gezilip görülmesi gereken bir yer” olması amacıyla daha çok tanıtım yayınlarını andıran haber metinlerinde, Bey Mahallesi’nin mazisine yapılan vurgunun yalnızca atmosferi itibarıyla otantik bir gezi deneyimi sunması vaat ediliyor. Mahallenin geçmişinde nasıl bir yer olduğu, dönem itibarıyla ne tür bir yaşam deneyimine, gündelik hayat rutinine ortam sağladığı, insan yaşamlarından hangi ayrıntıları barındırdığına değinilmiyor. H7 kodlu haber metni bu duruma bir örnek teşkil etmektedir. Öyle ki; “Adını 1587 yılında civarda bulunan Bey Camii’nden alan Bey Mahallesi, dar sokaklarıyla, kesme taştan yapılmış konaklarıyla, tipik bir Osmanlı mahallesinin ihtişamını gözler önüne seriyor” ifadeleri ile Bey

Mahallesinin tarihselliğine bir vurgu yapılmakta ancak bu tarihsellik vurgusunun gezi odaklı bir otantikliği çağrıştıracak şekilde verildiği görülmektedir: *“Farklı din, dil ve kültürleri de içinde barındırmış bir mahalledir Bey Mahallesi. Bu sokakta gezinirken kendinizi bambaşka bir zamanda bulacak ve o tarihi kokuyu iliklerinize kadar hissedeceksiniz”* (Erdoğan, 2020). H8 kodlu haber metninde de benzer bir amaç gözetilmekte: *“Gaziantep’in tarihi Bey Mahallesi geçmişten günümüze ve geleceğe ışık tutuyor.”* (Gazete Fil, 2023)

Yerleşkenin nahoşluklardan temizlenmeye ihtiyaç duyulması, kentsel mekânın restorasyon ihtiyacına dönük söylemlerin başlangıçtaki en büyük dayanak noktalarından birisi olmuştur (Smith, 2015). Mekânsal bozulmaya karşılık olarak kaybolan düzeni geri getirme ve tarihselliğin üzerine düşen gölgeyi aydınlatma amacıyla mutenalaştırma süreci, bir çözüm yolu olarak öne sürülür (Jager, 2015). Ancak mutenalaştırma süreciyle beraber “bozulma” olarak nitelendirilen sürecin öncesinde orada yaşamış, mekâna sinmiş beşerî hiçbir ayrıntının restorasyonla gün yüzüne çıkarılma amacının güdülmediği de Bey Mahallesi örneğinde görülebiliyor.

H4: *“Tarihi çevrede yapı, yollar, geçitler ve diğer fiziki unsurlar insanla, toplumla ve yaşamla iç içe geçmiştir ve bu bağlantının özellikle vurgulanması, ön plana çıkarılması beklenir. Bey Mahallesi’nde yapılan restorasyon çalışmalarında mahallenin çok renkli ve çok kültürlü geçmişinin izleri görünmüyor. Bununla birlikte buradaki yaşantıyı destekleyecek, gerçek anlamda yaşayacak bir mahallenin nasıl oluşturulacağına dair bir öngörü baştan beri bulunmuyor”* (Öztürk, 2023).

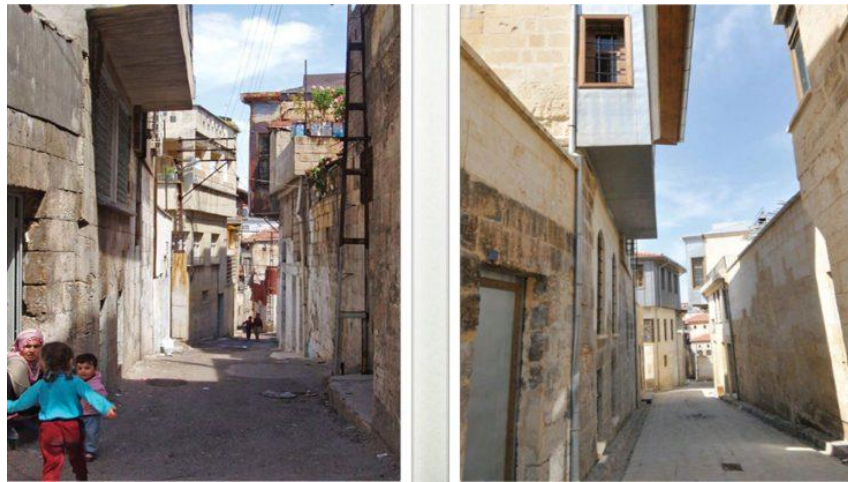
H14: *“Şu an mahalle içlerindeki kafelerde az da olsa görebileceğiniz ayrıntılar mekânlara 'otantik' bir cazibe katıyor. Bunun dışında mekânların esas sahiplerini hatırlatıcı herhangi bir ileti gelmiyor size. Orası hakkında bilgi sahibi olabilmek için bilgi arkeoloğu olmak gerekiyor. Yoksa salt bir mekândan öteye bir şey göremezsiniz. Buna bir çeşit tarihsel kaybolmuşluk mu dersiniz mekânsal dejenerasyon mu orasını bilemiyorum”* (Bişkin, 2020).

Söylemlerden görüleceği üzere Bey Mahallesinde uygulanan sokak sağlıklılaştırma projesi adı altındaki mutenalaştırma sürecinin, mekânın geçmişi ile bugünü arasındaki görünür olması beklenen ayrımın silinmesine neden olduğu söylenebilir. Restorasyon işlemlerinden yapının geçmişinden nüvelerin korunduğu, zamana bağlı yıpranma dolayısıyla gizli kalmışsa bunu açığa çıkardığı bir süreç anlaşılıyor. Mekânın yenilenmesi vaadi ile bir hafıza tazelenmesi beklentisi oluşuyor. Bey Mahallesinde uygulanan restorasyonun, mekândaki geçmişi ihtiva eden ayrıntıları ortaya çıkarmaktan ziyade proje öncesi zaten var olan, orada bulunan, özü yansıtan ayrıntıların yokluğunu derinleştirdiği görülüyor. Hafıza tazelemekten ziyade Bey Mahallesinin hafıza kaybı, geri getirilemeyecek dereceye ulaştığı görülüyor.

Gaziantep Bey Mahallesinin Restorasyon Süreci

Tarihî Gaziantep Bey Mahallesinin yaşamış olduğu dönüşüm sürecinin fiziksel boyutunu temellendiren restorasyon süreci, mutenalaştırma sürecinin bir diğer boyutu olarak karşımıza çıkar. Mutenalaştırma kavramı, yaşanan dönüşüm süreci üzerinde turnusol görevi görerek meseleyi incelenabilir kılıyor. Bey Mahallesinin yaşadığı restorasyon süreci, medyadaki kimi söylemler mekânı “metrukluktan” kurtardığı, “yeniden hayat bulduğunu” iddia etmekte, kimi söylemler ise yaşanan fiziksel değişimlerin, mekândaki anlam farklılaşmasının önünü açtığı, mekân hafızasının kaybına ve çok boyutlu dönüşümüne neden olduğu şeklinde bir yol izlemekte. Meskünleşmiş kentsel yapının restorasyon süreci ile “yeniden yaşam bulduğuna” yönelik izlenime H1 kodlu haber metninde rastlamak mümkün; *“Adeta kaderine terk edilen Bey Mahallesi, 2007 yılında Büyükşehir Belediyesi Koruma Uygulama Denetim Bürosu (KUDEB) öncülüğünde başlatılan sokak sağlıklılaştırma projesi ile yeniden hayat buldu”* (Tarhan, 2019). Benzer şekilde restorasyon sürecine olumlu yaklaşan bir diğer söylemsel örnek

H6 kodlu haber metninde görülmektedir; “*Bey Mahallesi Gaziantep sivil mimari örneklerinin bir arada olduğu doğal bir müze gibidir. 1950’li yıllarda başlayan dönüşümle bu mahallede oturanlar da modern apartmanlara taşınarak buraları kendi kaderine terk etmişlerdir. Şimdi yeniden kazanılan binalar, değişik amaçlar için kullanılarak yaşam buluyor.*” (Face Dergisi, 2016). Restorasyonun kentsel mekân üzerinde yaşamsal yenileme etkisinde bulunduğu dair benzer yaklaşımlar H9 ve H10 kodlu haber metinlerinde de karşılaşılmaktadır; “*Sivil mimariye ait birçok örneklerle dolu olan mahalle, 2007 yılında Büyükşehir Belediyesi Koruma Uygulama Denetim Bürosu (KUDEB) öncülüğünde başlatılan sokak sağlıklaştırma projesi ile restore edilerek hayat buldu.*” (Tarhan, 2019; Sabah, 2021). Restorasyon sürecinin tarihselliği üzerindeki tahribatı odağına alan eleştirel söylemlere ise H3 ve kodlu haber metnindeki söylemde rastlanmaktadır; “*Bey Mahallesinin geçmiş Ermeni varlığına dair tarihinin korunamadığını vurgulayan tarihçi Uçaner, “2005 yılında -sokak sağlıklaştırma projesi– adı altında başlatılan restorasyon çalışmasıyla mahallenin özgün dokusuna zarar verildiğini de savunarak, “Bu çalışmaların tarihi dokuyu korumak gibi bir amaca hizmet etmekten ziyade mahallenin hafızasını silmeye yönelik bir çalışma olduğu kanaatindeyim.” diyerek Ermenilerin izlerini taşıyan bu mahallenin zarar gördüğünü sözlerine ekledi.*” (Mamatoğlu, 2023). H3 kodlu haber metnindeki eleştirel söylem biçimini H5 kodlu haber metninde de görmek mümkündür: “*Burada yapılan restorasyon uygulamaları teknik anlamda başarılı olsa da Bey Mahallesi gerçek anlamda yaşayan bir yer olamadı ne yazık ki. Belediye burada yaşamı canlandırabilmek için heykel örneğinde olduğu gibi daha da fazla kozmetik müdahaleye başvurdu ve tiyatro seti algısını daha da güçlendirdi. Bey Mahallesi’nde ve tarihi kent merkezinde yaşamı canlandırmak için ihtiyaç duyulan şey, öncelikle sosyal etki yaratacak projelerin geliştirilmesi olacaktır.*” (Öztürk, 2022). Bölgenin bir zamanlar Ermeni yurttaşların yerleşim yeri olması, kentsel mekân içerisinde Ermeni kültürüne içkin ayrıntılar bulunması ve bu detayların kaybı, bir mekân hafızasının kaybı olarak değerlendirilmektedir. Bu hafıza kaybı durumu, daha önce bahsi edildiği üzere David Harvey’in (2016, s. 179) yerelin “arka planına” odaklanmanın önemine yaptığı vurgu minvalinde ele alınmalıdır. Yerelin hem kültürel yapısı hem de tarihsel içeriği de en az neoliberal kent politikalarının bir çıktısı olan mutenalaştırma sürecinin ekonomik boyutu kadar önemlidir.

Görsel 5: Bey Mahallesinin restorasyon öncesi ve sonrası görünümü (Kaynak: KUDEB)

Restorasyon (Fr. Restaurer, Lat. Restaurāre), kelime itibariyle bozulmuş, metruklaşmış ya da yıkılmaya yüz tutmuş yerleri, kısımları aslını bozmayacak biçimde onarma, yenileme işlemidir. Genellikle eskimiş lakin gözden çıkarılamayan kültürel yapıları koruma, kentin hafızasını yitirmesinin bu müdahale yöntemiyle önlenmesi amaçlanır. Soylulaştırma da denilen bir süreç olarak mutenalaştırmada kentsel mekân üzerinde anlam kaybını önleyerek yenileme

süreci amaçlansa da pratik gerçeklikte öyle olmadığı Bey Mahallesi örneğinde görülüyor. Mutenalaştırılmış kentsel mekânların öncesi ve sonrası arasındaki görsel estetik farkı genel olarak olumlu tepkiler alır. Jager (2015, s. 111), “sürecin estetiği, oluşumunun kuşkusuz en gözle görülür boyutudur; mutenalaştırmanın kent peyzajına işlenen dekoratif biçimleri, toplumsal sınıf dinamiklerinin bir resmi” olduğunu belirtir. Bey Mahallesi içerisindeki konut ve sokak sağlıklaştırma projesi kapsamında gerçekleştirilen farklılaşma çalışmaları birer toplumsal sınıf konumlanışına atıf niteliğindedir. Nezihlik ve modernlik vurgusuna yönelik hem olumlu bulan hem de olumsuz yönde eleştirel bir güzergâh belirleyen söylemlerin haber metinlerindeki yansımaları şu şekilde görülmekte:

H12: “Mahallemizin tarihi dokusu 5 yıl önce başlatılan restorasyon çalışmaları ile yenilendi. Sokaklarımızda bulunan evler yenilenerek modern bir görünüme kavuştu.” (Hakimiyet Gazetesi, 2016)

H11: “Tarihi Antep evleri, yüksek duvarların arkasında, dış mekanlardan mümkün olduğunca soyutlanmış, avluya dönük yapılar olarak öne çıkıyor.” (Arkeolojik Haber, 2023)

H4: “2005 yılında AB’den alınan destekle başlanan ‘Sokak Sağlıklaştırma Projesi’ oldukça yıpranmış tarihi dokunun daha fazla zarar görmeden aslına uygun şekilde restore edileceği düşüncesiyle hepimizi umutlandırmıştı. Fakat uygulama esnasında gördüklerimiz bizleri hayal kırıklığına uğrattı. Proje tamamlandığında karşımızdaki sonuç bir zamanlar Hollywood filmlerinin çekildiği platolardan farksızdı. Binaların dış cephe duvarları kirinden pisinden temizlenerek -bu temizleme işleminde yapılan yanlış uygulamalar binaların inşasında kullanılan kireç taşlarını eski ustaların deyimiyle kanser etmiş- en yenisi 110-120 yıl önce inşa edilen duvarlara sanki dün yapılmış görünümü verildi” (Öztürk, 2023).

Mimari açıdan “derli toplu” bir görünüm, toplum nezdinde seçkinlik ve sosyal refahın bir göstergesi algısını da beraberinde getirmekte; Jager’in (2015, s. 114) ifade ettiği gibi “konuttaki değişiklik, sosyal konumdaki bir değişikliğin göstergesidir.” Restorasyonun yalnızca dış cepheyle sınırlı kalmış olup konutların içinin bir işleminden geçmemesi, işlevsiz bir estetiğe, olması gereken yenileme yönetmeliklerinin işletilmediğine işaret ediyor.

Ü Bey: “Burayı bırakamıyorum ama burada oturamıyoruz da. Rahat değiliz çünkü. Konfor yok. İzin yok tadilata. Sit buralar. Karataş’taki evdeyiz o yüzden.”

Ü Beyin ifadeleri, Bey Mahallesi’ndeki konutların iç yapı konforlarının dış cephe estetiği ile kıyaslanamayacak derecede olduğunu bir göstergesi olarak okunabilir. İşlevden yoksun dekoratif aşırılıklar ile ilgili olarak Baudrillard (2009, s. 5), “işlevden ziyade biçimsel prestij sunumu” yapıldığını ve “bu aşırılığın artık mekânın kimliğine ve mekânın toplumdaki konumuna işaret” ettiğini belirtir. Yerel yönetim ve Bey Mahallesi içerisinde faaliyet yürüten ticari işletmelerin reklam afiş ve filmlerinde restorasyon sonrası mekânsal dönüşümün “estetikliğini” kimlikel bir suret olarak kullanıyor olmaları, Baudrillard’ın bahsettiği gibi mekânların kimliğine, onların toplumsal prestijlerine bir gönderme niteliğindedir. Yerel yönetimin Bey Mahallesi’ni sit alanı statüsüne alması nedeniyle mahalle içerisindeki yapıları konut olarak kullanan mahalle sakinlerinin evlerini kendi inisiyatifleri ile tadilattan geçiremiyor. Bu durum, konutların zamanla tahrip olmuş iç cephelerini kullanılamaz duruma getirmiş, ev sahiplerini mahalleden taşınmak ile yıpranmış bir konutta yaşamak arasında ikilemde bıraktığı görülüyor.

Görsel 6: Hasan Süzer'in adını taşıyan etnografya müzesi. (Kaynak: Kulturportali.gov.tr)

Kentsel mekânların mutenalaştırma süreçleri ile mekânın tarihsel muhteviyatının da sahiplenilmeye çalışılmasına, tarihselliğinden kaynaklanan simgeselliklerinden pay alma istemine dönük ifadeler (Jager, 2015; Hammet ve Randolph, 2015; Theodore vd. 2012), Bey Mahallesi içerisindeki müzeler ile görünür olmuştur. Mahalle içerisinde işlerlik gösteren Hasan Süzer Etnografya Müzesi, bunun bir örneği.

S Bey: “Yapı 19. Yüzyıl ortalarında yapılmış ve 1985 yılına kadar ailelere ev sahipliği yapmış. Hasan Süzer burayı 1985 yılında alıp restore ettirdikten sonra Kültür ve Turizm Bakanlığı’na hibe ediyor. Sonrasında burası teşhir tanzim edilerek müze haline dönüştürülüyor. Müzede sergilenen eserlerin tedarik edilmesi sürecini geçmişte işte insanlar bazıları vatandaşlarımızın bağış yoluyla bize verdikleri eserlerden bazıları bizim satın alma yoluyla oluşturduğumuz etnografik eser grubu oluşturuluyor ve bu da burada sergileniyor.”

H13: “Adeta bir müzeye benzeyen Bey mahallesinde hâlihazırda Gaziantep Büyükşehir’e ait dört müze bulunuyor” (Hürriyet, 2024).

H2: “Mahallede bulunan "Atatürk Evi", "Oyun ve Oyuncak Müzesi", "Hasan Süzer Etnografya Müzesi" ve "Ali İhsan Göğüs Müzesi" de ziyaretçilere hizmet veriyor. Müzelerin yanı sıra mahalledeki çok sayıda tematik restoran, kafe ve butik oteller de yerli ile yabancı turistleri ağırlıyor” (Ntv, 2019).

Bu sergilenme süreci, Bey Mahallesi'nin anlam dünyası ve tarihsel muhteviyatının ışıyla aydınlatılmış, renklendirilmiş ve çeşni eşliğinde lezzetlendirilmiş bir “sunum” olarak servis ediliyor. Müzeler yapıları gereği tarihe ışık tutan, maziden ipuçları sunan yapıdaki organizasyonlardır. Söylenebilirse, Bey Mahallesi'ndeki müzelerin tarihsellikleri, Bey Mahallesi'nin otantik “spot ışıklarıyla” pekiştirilmeye çalışılıyor.

H12: “Dünyanın önemli kültür kentleri arasında bulunan Gaziantep’e gelen turistler, Bey Mahallesi’ne yoğun ilgi gösteriyor. Özellikle yaz aylarında Gaziantep’e gelen turistler Bey Mahallesi’nde bulunan müzelere gelerek, buraları ziyaret ediyor. Gaziantep önemli bir kültür ve turizm kenti. Bey Mahallesi bu kentin en önemli noktaları arasında yer alıyor. Mahalle içerisinde bulunan Hasan Süzer Etnografya Müzesi, Atatürk Anı Evi Müzesi ve Oyuncak Müzesi yer alıyor” (Hakimiyet Gazetesi, 2016).

Bey Mahallesi içerisinde bulunan ve Gaziantep Üniversitesi Kültür Sanat Merkezi ve Sosyal Tesisi olarak faaliyet gösteren Cenani Konağı, mahalle içerisinde işlevi dönüştürülen bir diğer tarihî yapıdır.

E Hanım: “2011 yılında resmen faaliyete geçti burası. Panel, sergi, müzayede gibi birçok çeşitli etkinlikler yapılıyor burada. Biz de üniversitemiz adına Bey Mahallesi’nde.”

İfade biçimlerinde tarihselliği, simgeselliği ve zengin kültürel mirası itibarıyla Bey Mahallesinden bir vitrinmiş gibi bahsediliyor. “Burada bulunma ayrıcalığına biz de sahibiz” gibisinden bir ifade ile Bey Mahallesinin kültürel ve tarihsel mirasının hissedarı olma izlenimi veriliyor. Baudrillard (2009, s. 247-252), “maziden alınan keyfin, zevkin bir başarı kıstasından ve gereksiz, kültür atfedilen, simgesel, sembolik bir göstergeyle sosyal bir başarıyı, ayrıcalıklı bir konumu kutsallaştırma isteğinde olunduğundan” bahseder ve ekler: “mazi, aynı zamanda meşruluk arayan bir sosyal başarı, bir veraset, bir asalet onayıdır.”

Bey Mahallesinin Ekonomik Dönüşüm Aşamaları

Mekânın değişim ve dönüşümünün, bir süreç olarak yeniden üretim mefhumunun vardığı sonuçlar kaçınılmaz olarak kendisini ekonomik birer netice olarak göstermektedir. Neoliberalizm, krizlerini aşmaya yönelik olarak kent üzerinden kendisine “kârlı” bir çıkış güzergâhı belirler. Bir kentsel mekân örneği olarak Gaziantep Bey Mahallesinde yaşanan çok boyutlu dönüşümün bir boyutu da şüphesiz ekonomik boyuttur. Restorasyon süreci ile yıpranmış yapıların iyileştirilmesi sonrasında mahalleye bir film setiymiş, işletmeymiş gibi, “açık hava müzesi imajı kazandırılmaya çalışıldığı” görülüyor.

H12: “Mahallemiz tarihi Antep Evleri ve müzeleriyle açık hava müzesini andırıyor” (Hakimiyet Gazetesi, 2016).

H1: “Geniş kapsamlı restorasyonla turizme kazandırılan, çok sayıda televizyon dizisine de doğal plato görevi gören mahalle, tarihi taş konaklarıyla ziyaretçilere farklı bir gezi imkânı sunuyor” (Tarhan, 2019).

Mahalle sakinleri, işletmelerin mahalle yaşantısını olumsuz etkileyen uygulamalardan dolayı rahatsızlığını dile getiriyor. Mahalledeki kadim atmosfere gereken özveri ve saygının gösterilmediği ifade ediliyor. Bey Mahallesi içerisinde 19. Yüzyılda Prian ailesinin inşa ettiği belirtilen konutun bugünkü sahibi Ü Bey, mahalle içerisinde faaliyet gösteren işletmelere yönelik hoşnutsuzluğunu anlatıyor.

Ü Bey: “Onlar kafe değil sözüm ona... 45 yıldan uzun zamandır buradayım. Biz öbür eve gidiyoruz orada oturuyoruz. Burayı bırakmıyorum ama burada oturamıyoruz da. Burada rahat değiliz çünkü. Sokaktaki yazıları gördünüz. Dördüncü defa kazındı duvarlar. Bir yetkili gelsin kim gelirse. Gelmedi kimse. Çünkü ‘yazıyorlar siz de tahtayı siliyorsunuz’ dedim ‘çocuklar gelin yazın diyorsunuz’ dedim. Ondan sonra burada KUDEB diye bir birim var, salak... O nasıl kafe ya? Gördüm şu duvar bak gittim söyledim, böyle böyle dedim kendilerinin duvarı, zaten dedi kapanacağız dedi işimiz kötü dedi para verdim burayı ben yaptırdım. Burası bir yıkılsa su işliyor bak, ne oldu işte yapılabir ay oldu daha gitmiyorlar. Beş kuruş da vermediler. Zaten demişler üst odalarınızı kapatacaksınız demişler. Çünkü orada kiralık odalar felan...”

Ü Bey’in bahsini ettiği işletmelerin uygulamalarının yalnızca mahalleliyi değil mahalle içerisindeki diğer işletme sahiplerini de rahatsız ettiği görülüyor. Daha önce M Beyin de bahsettiği Nazaretyan ailesinin konutunun farklı parsellerinde işlerlik gösteren iki farklı işletmenin sahipleri Ö Bey ve H Bey kimi işletmelerin uygulamalarından rahatsız olanlardan. Belediyenin uygulamalarını “kurunun yanında yaş da yanıyor” olarak değerlendiriyorlar. E Bey ve Y Bey ise mahalle içerisinde sıkı denetimden şikâyetçi olan farklı işletme sahipleri. A Bey ise mutenalaştırma sürecinde diğer işletme sahiplerinden farklı bir pozisyona sahip.

Ö Bey: “*Bey Mahallesi’nin Bey Mahallesi olduğu zamanların son dönemlerine yetişebildim. 90’lı yıllarda mahalle hızlı bir yıkım dönemi yaşadı. Pislik var hâlâ. Oda satıyorlar saati parayla. İçeride ne yaparsan yap. Eskiden selam alıp vermekten osanırdık, aileler gönül rahatlığıyla günün her saatinde sokakta dolaşabiliyorlardı.*”

H Bey: “*Bazıları var ki giren çıkanın haddi hesabı yok. Mahalledekiler çok kızgın. Bu işlerin bizim gibi yerlere zararı dokanıyor. Ayrımını yapamıyor belediye. Yapsa yapar da buradan gitmemiz onlar için daha iyi ellam ki böyle baskı oluyor. Yerli yabancı turistlerin uğrak noktası olacak’ diyordu belediye gel gör ki bir saatten sonra sokaktan kadın felan da geçemez bir yer oldu çıktı. Bir zaman oldu kimse kimseye hişt diyemedi. Acayip olaylar oldu. Kimse kimseye yardım etmezdi. Şimdi de farkı yok.*”

E Bey: “*Her dakika polis gidip geliyi adam burada gelinle damat geziyi ondan kimlik soriyler. Adam sevgilisini almış nişanlısını almış gelmiş ona kimlik soriyler her dakika. O da rahatsız olup gelmiyi adam. Mahallenin sıkıntısı o yani insan iki sefer kız arkadaşıyla gelip her seferinde polisle karşılaşır sen de gelmezsin.*”

Y Bey: “*Ruhsat vermiyorlar ondan sonra sokakta bir canlılık yok turist yok. Olmaz tabi. İşletmelere destek vermiyorlar. Belediye kendi desteklediği yerlere veriyor ruhsatı.*”

A Bey: “*Mahalledeki yapıların yüzde yetmişi bize ait. Mahallede 10 adet otelimiz bulunuyor. Yenileri de eklenecek. 50 odalı 80 yatak kapasiteli otellere ek olarak kafe bistro restoran olarak burayı faaliyete soktuk. Otellerin yemek ve eğlence bölümü olarak düşündük bu işletmeyi de şehir dışı ve ülke dışından gelen yerli yabancı turistlerin hizmetine sunduk. Bey Mahallesi iyileşiyor. Sözüm ona şeyler var burada çar çakal hepsi gitmesi lazım. Sağ olsun belediye uğraşiyor.*”

Kentsel mekânı nezhleştirmek, soylulaştırmak amaçlı yenileme süreçlerinin Bey Mahallesinde vaadi edilenden farklı bir şekilde sonuçlandığı görüşmecilerin söylemlerinden de anlaşılabilir. Öte yandan Ö Bey ve H Bey, uygulamalarından ötürü hoş karşılanmayan işletmelerle kendi işletmeleri arasında sağlıklı bir ayırım yapamadığını gerekçe göstererek yerel yönetime sitemlerini dile getiriyorlar. “İyileşme ve yenileme” vaadinin bir haksızlık doğurduğunu düşünüyorlar. Kentsel mekânda bir “iyileşme” süreci olarak anlatılan mutenalaştırma süreci, esasında neoliberal kent politikalarınca bir sermaye üretim aracı olarak amaçlanan kentin, vaatte bulunulan şey ile restorasyon sonrasında ortaya konan mevcut durum arasında bir fark olduğu görülüyor.

T Hanım: “*Önce eyiydi hep mal sahıpları otururdu binde bir kiracı oluyordu güzel geçiniyorlardı eyilerdi yani.*”

N Hanım: “*Şimdikilerde zaten biliyorsun Suriyeli muriyeli, saatine odalar felan sokakta kimse kimseye yaklaşıyor. Tanımıyorlar zaten mahalleliyi gelen*”

T Bey: “*Taş kirevitlerimiz vardı bunlar söktü söktü götürdü. Yemeğimizi yeridik çayımızı içeridik. Gonşularımızla yiyip içeridik. Böyüklerden mahallenin geçmişinde yaşanmış olayları dinleyerek böyüdük. Anlatılan zamanlardakine benzerdi gonşuluklarımız.*”

K Bey: “*Butik otel filan iyi sözüm yok ona çünkü gelen turist gelip kaliyi ama fakat kafelerde adam bir tane yanına manitasını alıp geliyi içerde olmaz şeyi yiyip koyup gidiyi. Eski geleneksel mahalle yaşamımız kalmadı. Bozuldu. Oğlanlar da apartumana çıktılar.*”

H1: “*Bey Mahallesi’ndeki evlerin mimarisinin birbirinden güzel olduğunu ifade eden Bacaksız, Biz 50 yıldır burada yaşıyoruz. Eskiden buralar tertipli düzenli değildi. Restorasyon yapıldıktan sonra mahalle gelin damat fotoğraflarının da çekildiği çok güzel turistik bir yer haline geldi diye konuştu*” (Tarhan, 2019).

Söylenebilirse restorasyon süreciyle birlikte mahalle içerisinde gündelik hayatta yer etmiş belirli rutinler terk edilmek durumunda kalınmış, mahalledeki komşuluk ilişkilerinde eskiye nazaran hatırı sayılır bir eksilme yaşanmıştır.

Muhtar Ş Bey: *“Vatandaşa hep buralar yıkılacak şu olacak bu edilecek dendi, hal böyleyken terk edildi. Terk edilince işte kullanıldı birçok tadilat yapıldı tamirattan sonra işletmelere çevrildi, olmadık pislikler oldu. Gençler için burada kötü şeyler aşılandı.”*

H6: *“Bey Mahallesi Gaziantep sivil mimari örneklerinin bir arada olduğu doğal bir müze gibidir. 1950’li yıllarda başlayan dönüşümle bu mahallede oturanlar da modern apartmanlara taşınarak buraları kendi kaderine terk etmişlerdir. Şimdi yeniden kazanılan binalar, değişik amaçlar için kullanılarak yaşam buluyor”* (Face Dergisi, 2016).

Edinilen izlenim, konutların tadilat süreçlerinden geçirilmesine bölgenin sit alanı olması gerekçe gösterilerek onarım yapılmasının engellendiği, hâl böyleyken her konut sahibinin Ü Bey kadar mücadele yolunu seçmediği, evlerini bu süreçte elden çıkarmak mecburiyetinde bırakıldıkları görülüyor. Beauregard (2015, s. 78), “yerel yönetim karışık kullanılan bir bölgeyi daha kolay mutenalaştırılır hale getirmek için bölgenin imar durumunu değiştirebilmekte veya karışık kullanılan bir bölgede imar durumlarını uygulamayarak ‘meskûn alan’ kullanımının yönetimini kolaylaştırabilmekte” olduğuna işaret ediyor. Bey Mahallesi içerisindeki konutlarda ikâmet eden mahalle sakinlerinin evlerini tadilattan geçirilmesine izin verilmemesi, Beauregard’ın ifade ettiği gibi mutenalaştırma sürecinde yerel yönetimin pozisyonu daha iyi anlaşılmaktadır. Smith’in (2015) de ifade ettiği gibi “mutenalaştırma, başka yerlerdeki talebi düşürür ve terk etmeye yönelik eğilimleri artırırken kentteki diğer alanlarda yaşayan daha yüksek gelirliileri çeker. Benzer şekilde konut kiralari üzerindeki baskıları artırarak daha düşük gelirli insanlari yerinden eder. Kimi zaman terk etme kimi zaman mutenalaştırma çerçevesinde işleyen bu süreç, kent ölçeğinde nüfusun refah farkını ve sınıfsal ayrımını derinleştirmesi olarak kendisini var etmektedir.

Bey Mahallesinin Simgesel Yeniden Üretim Süreci

Bey Mahallesiindeki tarihsel, ekonomik ve fiziksel dönüşüm süreçlerinin yanı sıra mekândaki anlam dünyasındaki dönüşümle beraber simgeselliğin yeniden üretimini içeren bir boyutu daha vardır. Yeniden üretim süreci ile kastedilen, mekân içerisinde kendine has muhteviyatı olan her simgenin, zamanla başkalaşarak, öncesinde var olan anlamı yitirmesi, vermek istediği mesajdan yoksunlaşması, içeriğin anlamsal dönüşüm süreci sonrası ilkiyle ilgisi olmayan bir anlam kazanması kastedilmektedir. İnsanın olduğu, içerisinde gündelik hayat eyleyicilerinin bir anlam dünyası büyüttüğü her ortam, bir hikâyeyi de barındırır. Bu hikâye kuşkusuz mekân ile insan iletişimini içeren bir simgesel ilişkisellik ile yaratılır. Bu sebeple söylenebilirse mekân, fiziksel görüntüsünden ibaret, taştan harçtan bir moloz yığını olmaktan ziyade; nefes alan, yaşayan, simgesel bir karşılığı olan, gündelik hayat içerisinde uzlaşma arayışlarından da beslenen/etkilenen bir organizma hüviyetindedir. Bey Mahallesinin geçmişi ile bugünü arasındaki fark, aşına olunan simgesel etkileşim ile bugünkü mevcut durum arasındaki anlam farkıdır. Bey Mahallesinin restorasyon süreci kuşkusuz mekânın geçmişiyle olan bağından önemli şeyler götürmüş, “yenileme” adı altında bir “başkalaşım” yaşanmasına neden olmuştur.

Bey Mahallesinin en güçlü simgeselliği, çok çeşitliliği, farklılıkların birliktelik içerisinde olma hâlidir. Birden çok etnik kimlik, inanç çeşitliliği ve farklı mezhepsel özelliklerin varlığı, mekândaki simgesel çeşitliliğin temelini oluşturur. Yalnızca inanç farklılığı değil M Beyin ifadesine göre Anadolu coğrafyasının ilk Protestan kilisesinin olduğu ve yalnızca dinler arası inanç farklılığını değil Hristiyan dini içerisindeki çeşitliliği dahi barındıran mekânda,

günümüzde tek bir kilisenin faaliyette bulunmaması buradaki simgesel yeniden üretim sürecinin boyutu hakkında fikir vermektedir.

Görsel 7: Surp Asdvadzadzin Kilisesi, günümüzde Kurtuluş Camii olarak faaliyet göstermekte (Kaynak: Bianet.org)

M Bey: “Kent mensuplarının “yanan sinema” olarak bildiği 1. Protestan Kilisesi’nin yanı sıra Nazaretyan ailesinin Kudüs’e Hacca giderken güzergâh yolu üzerinde bulunan Antep’te mola vermeleri ve bu vesileyle buradaki Ermeni cemaatinin mağaralarda ibadet etmesine içerlenip Hacca gitmekten vazgeçerek buraya yapımında öncü rol üstlendikleri Surp Asdvadzadzin (Meryem Ana) Kilisesi’ni inşa ettirmişler. Mahalledeki kilise çeşitliliğine bir yenisini eklemişler. Kilise şu an Kurtuluş Camii. Oranın inşaatına sadece malzeme parası olarak yaklaşık beş bin altın gidiyor o beş bin altının yaklaşık beşte birini Nazaretyan ailesi karşılıyor”.

Görsel 8: Günümüzde kültür merkezi olarak faaliyet gösteren eski Kendirli Kilisesi.

Kendirli Kilisesi, Bey Mahallesi sınırları içerisinde bulunan bir diğer kilise. Bugün fiziksel olarak ayakta olmayan Birinci Protestan Kilisesi ve Apostolik Ermenilerin kilisesi olan Surp Asdvadzadzin (Meryem Ana) Kilisesi’nin yanı sıra işlevi değiştirilen bir diğer kilise. Bu

yapılar, geçirdikleri işlev değişiklikleri itibariyle kilise olarak faaliyet dışı kalmasıyla mekânın muhteviyatındaki değişimin simgelerinden olmuşlardır. Eskiden Kendirli Kilisesi olarak faaliyet gösteren yapı, bugün yerel yönetim bünyesinde bir kültür merkezi olarak faaliyet gösteriyor.

H4: “Yapılan çalışmaların mahallenin hafızasını yok etmeye yönelik olduğunu ifade eden Uçaner, sağlıklaştırma adı altında mahallenin kişisizleştirildiğini dile getirdi. Mimar Özgür Girişken ise Bey Mahallesi’ne yapılan makyaj eklemelerin mekânı ucuzlattığını ve değersizleştirdiğini belirtti. Yaklaşık 20 yıldır sürdürülen koruma ve restorasyon çalışmalarında önemli yol kat edildi ve bence fiziki özellikleri itibariyle “başarılı” denilebilecek bir restorasyon süreci yürütüldü. Oysa bugünün modern koruma anlayışında yapı ve kentsel çevre, yalnızca fiziki bir yenilemeye işaret etmez. Restore edilecek ve korunulacak olan sadece taş duvarlar, ahşap doğramalar ve kalem işleri değildir, bölgenin kültürel geçmişi, yaşam biçimi ve süregelen yaşantı da koruma alanının bir parçası olarak değerlendirilir” (Öztürk, 2023).

H14: “Değerler bugün başkalaşmış bir formda. En azından mekânsal ve dolayısıyla simgesel anlamda. Evlerin dış cephelerinde kuş sığınakları yapılmış. Ama bugün o kuş yuvaları demir parmaklıklar ile kapatılmış durumda. İç burkan bir görüntü gerçekten. Küçük bir ayrıntı gibi görünüyor olabilir lakin bence çok önemli simgesel bir detay bu” (Bişkin, 2020).

Bir süreç olarak mutenalaştırma, Bey Mahallesinin çehresinde olduğu kadar anlam dünyasında, simgesel muhteviyatında da önemli dönüşümlere sebep olmuştur. Bu dönüşüm kimi zaman kiliselerin işlev değişikliğiyle varlıklarının sonlandırılması, kimi zaman kuş pencerelerine uygulanan demir parmaklıklarla, kimi zaman da T Beyin bahsini ettiği gibi sokak aralarında gündelik yaşamın bir parçası, akşamüstü komşular arasında çay toplantılarının buluşma ortamı olan taş kirevitlerin kaldırılması olarak kendisini gösteriyor. Söylenebilirse korunması gereken yalnızca fiziksel yapı değildir; kültürel geçmiş, yaşam deneyiminin bir tezahürü olarak mekânın simgeselliği ve insanın ortamla olan duygu durumunun sürdürülebilirliğinin sağlanmasıdır.

Sonuç

Neoliberal politikaların kente olan sirayeti ile birlikte mekân, çağımızda görünümünün kimliğini yansıtmadığı bir hâle bürünmüş, benliğini yitirmiş, geçmişiyile bağını koparmıştır. Neoliberal düzen, her şeyin alınıp satılabildiği bir piyasa repertuvarına kentsel mekânı da dahil etmiştir. Neoliberal politikalar, kenti tüm kademeleriyle alınıp satılabilen, gerektiğinde senaryoya uygun olarak yeniden düzenlenen bir “ürün” olarak tasarlamaktadır. Neoliberal düzenin kapsama alanındaki Gaziantep kentinin kalbinde yer alan Bey Mahallesi de bu minvalde yazılan neoliberal senaryoda Tarlabası, Sulukule, Fener, Balat ve Ayvansaray örneklerinde görüldüğü gibi kendisine biçilen rolü oynamak durumunda bırakılmıştır. Bey Mahallesinin yaşadığı dönüşüm ile diğer örnekler birlikte düşünüldüğünde mutenalaştırma süreçlerinin benzer sonuçlar doğurduğu söylenebilir. Mekânsal ve mimari açıdan restorasyon işlemleri sonrasında Bey Mahallesinin, geçmişi ihtiva eden ayrıntılardan yoksun bırakıldığı görülmüştür. Hafıza tazelemekten ziyade mekânsal hafıza kaybı, geri getirilemeyecek dereceye ulaşmıştır. Soylulaştırma (gentrification) vaatlerinin yerleşim bölgesinde yaşayan insanları dolaylı ya da doğrudan yerlerinden ettiği görülmüştür. Kentsel mekânın, bir “iyileşme” olarak anlatılan mutenalaştırma süreci ile neoliberal kent politikalarınca bir sermaye üretim aracı olarak konumlandırıldığı, vaatte bulunulan mekânın niteliği ile restorasyon sonrasında ortaya konan mevcut durum arasında önemli bir fark olduğu söylenebilir. Kent mekânlarının akıbetinin belirsizliğinden kaynaklanan yasal boşluğun sakinlerin lehine olmasından ziyade firmaların çıkarlarını gözetecek şekilde doldurulduğu yorumu yapılabilir. Bey Mahallesi

özelinde sürecin, yerleşim bölgesi sakinleri açısından ötekileştirici/dışlayıcı bir şekilde işletildiği söylenebilir. Kamuoyu açısından ise gerek derinlemesine görüşmelerde gerekse haber metinlerinde yer alan söylemlerden yola çıkarak Bey Mahallesinin medyadaki temsilinin yanıltıcı nüveler barındırdığı görülmüştür. Medyanın gerek yerel yönetimin organizasyonları çerçevesinde gerekse mahalle içerisinde işlerlik gösteren ticari kuruluşların kazanç sağlamak amaçlı tanıtım yayınlarına aracılık etmiştir. Ancak diğer yandan meslek profesyonellerinin ve butik işletme sahiplerinin vaatte bulunulan işlerliğin sağlanamadığına dönük söylemlerin kamuoyuna ulaştırmasına aracılık etmesi hususunda medyanın bu süreçte yapıcı bir rolü olduğu da anlaşılmaktadır.

On dört kişi ile yapılan derinlemesine görüşmelerde katılımcıların kullandıkları ifadeler ve söylem biçimleri ile on dört haber metninde yer alan ifadeler ve söylem biçimleri; Bey Mahallesinin mutenalaştırma sürecinin içerimlerini oluşturan tarihsel, fiziksel, ekonomik ve simgesellik temaları kapsamında analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Bey Mahallesinde uygulanan sokak sağlıklaştırma projesi adı altındaki mutenalaştırma sürecinin, mekânın geçmişi ile bugünü arasındaki görünür olması beklenen ayrımın silinmesine neden olduğu söylenebilir. Mekânın tarihi olması üzerinden kurgulanan dil biçiminin, Bey Mahallesinin tarihsel müktesebatını içeren bir dil biçimiyle benzeşmediği, proje tanıtımlarında her satır başına eklenen “tarihi” vurgusunun karşılıksız kaldığı görülmüştür. Bey Mahallesinin içerisindeki yenileme işlemleri ile mekânın “metrukluktan” kurtarıldığı iddiası, güvenlik açığının polis kontrol noktalarıyla giderilmiş olmasına karşın karşılıksız kalmış, yaşanan fiziksel değişimler, mekândaki anlam farklılaşmasının önünü açmış, mekân hafızasının yitimi ile birlikte çok boyutlu bir dönüşüme maruz bırakmıştır. Nitekim proje başlangıcında Bey Mahallesi için güvenliği üst seviyede olan bir yer olmasından ziyade tarihsel canlılığının yeniden kazandığı bir model vaat edildiği söylemler ve medya temsili aracılığı ile görülmektedir. M Beyin, H4 kodlu haberde yer alan restorasyon sürecine yönelik olarak başlangıçtaki umutlarının, restorasyon sürecindeki uygulamalar sonrasında yerini hayal kırıklığına bıraktığına yönelik söylemi, Bey Mahallesinde yaşayan toplumsal öznelerin kendi mekânlarındaki bu dönüşümü nasıl okudukları hakkında fikir vererek sokak sağlıklaştırma projesinin bulunduğu vaatlerin karşılıksız kalması durumunu açıklamaktadır. Karşılıksız kalan vaatler ekonomik kategoride de kendisini göstermiştir. Özellikle Ö Bey ve H Bey nezdinde mahalle esnafının, kendi içerisinde ayrıştığı görülmekte; öyle ki mahallede işlerlik gösteren kimi kafelerin uygulamalarının kendilerini de zor durumda bıraktığını öne sürmekte, yerel yönetimin, uygulamalarından yakınılan işletmeler ile kendi işletmeleri arasında sağlıklı ayrım yapamadığına yönelik ifadeleri Bey Mahallesinde yaşanan mutenalaştırma sürecinin toplumsal ve ekonomik sonuçları olarak değerlendirilebilir. Simgesellik boyutunda ise Bey Mahallesi, yaşadığı dönüşüm ile bir öz kaybı yaşayarak, bir başka kişiliğe bürünmüştür. Mahallenin çehresi ile uyumlayacak şekilde, H4 kodlu haberdeki ifade ile söylenecek olunursa “makyajlanması”, Bey Mahallesinin eline tutuşturulan neoliberal senaryoyu sahnelemeden önce kulisteki son dokunuş olarak karşılık bulmuştur.

Kaynakça

- Ahunbay, Z., Dinçer, İ., Şahin, Ç. (2016). *Neoliberal kent politikaları ve Fener-Balat-Ayvansaray bir koruma mücadelesinin öyküsü*, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Arkeolojik Haber, (2023). “Deprem, Gaziantep’in Bey mahallesindeki tarihi Antep evleri de yıktı”, Erişim tarihi: 20.09.2024. <https://www.arkeolojikhaber.com/haber-deprem-gaziantepin-bey-mahallesindeki-tarihi-antep-evleri-de-yikti-36346/>.
- Atalay, C. (2016). “Fener-Balat-Ayvansaray’da hukuk bir işe yarayacak mı?”, (Zeynep Ahunbay, İclal Dinçer, Çiğdem Şahin Der.) *Neoliberal kent politikaları ve Fener-Balat-*

- Ayvansaray bir koruma mücadelesinin öyküsü*, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları. ss. 205-221.
- Aydın, L. (2008). *Anka kentim Antep'im*, İstanbul: Heyemola Yayınları.
- Baudrillard, J. (2009). *Gösterge ekonomi politiği hakkında bir eleştiri*, (Oğuz Adanır, Ali Bilgin Çev.), İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Beauregard, R. A. (2015). “Mutenalaştırmanın yarattığı kaos ve karmaşa”, (Smith N., Williams P. Ed.) *Kentin mutenalaştırılması*, İstanbul: Yordam Kitap, ss. 56-82.
- Bişkin, H. (2020). “Gaziantep'in kültür mozaigi: Bey Mahallesi!”, *Gazete Duvar*, Erişim tarihi: 20. 09.2024). <https://www.gazeteduvar.com.tr/turkiye/2018/07/24/gaziantepin-kultur-mozaigi-bey-mahallesi>.
- Erdoğan, T. (2020.), “Gaziantep'in tarih kokan semti: Bey Mahallesi”, *Gazete Fırat*, Erişim tarihi: 20.09.2024. <https://gazete.firat.edu.tr/gaziantepin-tarih-kokan-semti-bey-mahallesi.html>.
- Face Dergisi (2016, 3 Mart) “Gaziantep'in tarihi beşiği: Bey Mahallesi”, (Erişim: 20.09.2024) <https://www.facedergisi.com/gaziantepin-tarihi-besigi-bey-mahallesi>.
- Gazete Fil, (2023, 27 Ekim), “Gaziantep'in tarihi Bey Mahallesi”, Erişim tarihi: 20.09.2024). <https://gazetefil.com/foto/17368703/gaziantepin-tarihi-bey-mahallesi>.
- Gökğöz, G. (2010). “Web 2.0, postmodern toplum ve iletişimsel demokrasi”. *Akademik Bilişim'10 – XII. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri*. Muğla Üniversitesi.
- Görmez K., Altınışık H. U., Bahçeci H. I. (2013). “Muhafazakârlık, neoliberalizm, kentsel dönüşüm ve kimliksiz kentler”, (Ed. Bulut Y., Eren V., Karakaya S., Aydın A.) *Kuramdan uygulamaya yerel yönetimler ve kentsel uygulamalar*, Ankara: Pegem Akademi, ss. 346-351.
- Hakimiyet Gazetesi, (2016, 9 Kasım), “Kentin en büyük açık hava müzesi: Bey Mahallesi”, Erişim tarihi: 20.09. 2024. <https://www.hakimiyetgazetesi.com/haber/kentin-en-buyuk-acik-hava-muzesi-bey-mahallesi-10174.html>.
- Hamnett, C., Randolph, B., (2015). “Londra'da mülkiyet dönüşümü ve daire tasfiyesi: Britanya'da kat mülkiyeti deneyimi”, (Ed. Smith. N., Williams P.), *Kentin mutenalaştırılması*, İstanbul: Yordam Kitap, ss. 165-206.
- Harvey, D. (2012). Yaratıcı yıkım olarak neoliberalizm, (E. Çamuroğlu Çığ & Ü. Çığ, Çev.). *Atılım Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 67-88.
- Harvey, D. (2013). *Asi şehirler*, (Ayşe Deniz Temiz Çev.), İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Harvey, D. (2015a). *Sermayenin mekânları*, (Başak Kıcı, Deniz Koç, Kıvanç Tanrıyar, Seda Yüksel Çev.), İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Harvey, D. (2015b). *Umut mekânları*, (Zeynep Gambetti Çev.), İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Harvey, D. (2016). *Kent deneyimi*, (Esin Soğancılar Çev.), İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Hürriyet, (2024). “Gaziantep'te Bey Mahallesi'nde tarihi konak”, Erişim tarihi: 20.09.2024. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/gaziantep-te-bey-mahallesinde-tarihi-konak-42426217>.
- Işıkhan Erdal, T. (2010). *Hikayesi ve efsaneleriyle Gaziantep semtleri*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Jager, M. (2015). “Sınıfın tanımlanması ve mutenalaştırmanın estetiği: Melbourne'de viktoryacılık”, (Smith N., Williams P., Ed.), *Kentin mutenalaştırılması*, İstanbul: Yordam Kitap, ss. 111-127.
- Karadağ, M. (2011). “Gaziantep'te kentsel mekânın ve kültürel coğrafyanın değişimi”, (Der. Mehmet Nuri Gültekin) *Ta ezelden taşkındır... Antep*, İstanbul: İletişim Yayınları, ss. 393-412.

- Karadaş, Y. (2011). “Antep şehir savunması ve Cumhuriyet dönemi Gaziantep şehir kimliğinin inşası” (Mehmet Nuri Gültekin Der.) *Ta ezelden taşkındır... Antep*, İstanbul: İletişim Yayınları, ss. 293-331.
- Keyder, Ç. (2004), *Ulusal kalkınmacılığın iflası*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Kılınç, H., Gökğöz, G. (2021). Bir kimlik mekânı olarak park: Gaziantep’teki park deneyimlerine göç ve iletişim perspektifinden bir bakış, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 20(4), 1779-1794.
- KUDEB. (2011). *Osmanlı dönemi Gaziantep mahalleleri ve Bey Mahallesi*. Gaziantep: Gaziantep Büyükşehir Belediyesi.
- Lefebvre, H. (2019). *Mekanın üretimi*. (Işık Ergüden Çev.). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Mamatoğlu, R. (2023). “Gaziantep’in tarihi yerleşim alanı: Bey Mahallesi”, Erişim: 01.06.2024. <https://9koy.org/gaziantepin-tarihi-yerlesim-alani-bey-mahallesi.html>.
- Marcuse, P. (2015). “Terk etme, mutenalaştırma ve yerinden etme”, (Smith N., Williams P. Ed.) *Kentin mutenalaştırılması*, İstanbul: Yordam Kitap ss. 207-237.
- Ntv (2019). “Gaziantep’in tarih kokan yerleşimi: Bey Mahallesi”, Erişim tarihi: 20.09.2024. <https://www.ntv.com.tr/galeri/seyahat/gaziantepin-tarih-kokan-yerlesimi-bey-mahallesi,2CQjpto3TUKf7CHv9gvTHA>
- Ntv (2021), “Gaziantep'in kültür mozaigi 'tarihi Bey Mahallesi' en sessiz günlerini yaşıyor”. Erişim tarihi: 20. 04.2024, <https://www.ntv.com.tr/galeri/seyahat/gaziantepin-kultur-mozaigi-tarihi-bey-mahallesi-en-sessiz-gunlerini-yasiyor,5C2RZxS4h0KqhbXE-plZHG>.
- Oskay, Ü. (2016), *İletişimin abc'si*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Öztürk, C. (2022). “Tarihi Bey Mahallesi’nin dokusu bozuluyor”, Gazeteciler Platformu, Erişim tarihi: 02.01.2025. <https://www.gazetecilerplatformu.com/haber/330-tarihi-bey-mahallesinin-dokusu-bozuluyor.html>
- Öztürk, C. (2023, 21 Ekim), “Tarihi Bey Mahallesinin hafızası yok ediliyor”, *Bianet*, Erişim tarihi: 20.09.2024. <https://bianet.org/haber/tarihi-bey-mahallesinin-hafizasi-yok-ediliyor-286723>.
- Sabah, (2021, 8 Ocak) “Tarihi Bey Mahallesi eski günlerini özlüyor”, Erişim tarihi: 20. 04. 2024) <https://www.sabah.com.tr/gaziantep/2021/01/08/tarihi-bey-mahallesi-eski-gunlerini-ozluyor>.
- Sıgır, Ü. (2023). “Nitel araştırma yöntemleri”, *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: Yeni perspektifler*, (Haz. Remzi Altunışık vd.), Ankara: Seçkin Yayıncılık, ss. 471-516.
- Smith, N., Williams P. (2015). “Rönesans’tan yeniden yapılandırmaya: çağdaş kentsel gelişimin dinamikleri”, (Smith N., Williams P. Ed.), *Kentin mutenalaştırılması*, İstanbul: Yordam Kitap, ss. 271-297.
- Smith, N. (1982). Gentrification and uneven development, *Economic Geography*, Vol. 58, No:2, pp. 159-155.
- Şahin, Ç. (2016). “Neoliberal kent politikaları gereği ‘kentsel yenileme’ adı altında yok edilen tarih ve bu bağlamda Fener-Balat-Ayvansaray sürecinin değerlendirilmesi”, (Zeynep Ahunbay, İclal Dinçer, Çiğdem Şahin Der.) *Neoliberal kent politikaları ve Fener-Balat-Ayvansaray bir koruma mücadelesinin öyküsü*, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları. ss. 81-132.
- Tarhan, M. (2019, 31 Aralık), “Gaziantep'in tarih kokan yerleşimi: Bey Mahallesi”, *Anadolu Ajansı*, Erişim: 01.06.2024. <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/gaziantepin-tarih-kokan-yerlesimi-bey-mahallesi/1688337>
- Theodore, N., Peck, J., Brenner, N. (2012). Neoliberal kentçilik: Kentler ve piyasanın egemenliği, (Şerife Geniş Çev.), *Neoliberalizm ve kentsel eşitsizlikler*, İdealkent Dergisi – 7, Ankara, ss. 21-37.

-
- Türkün, A. (2016). “İstanbul’un tarihi konut bölgelerinde kentsel dönüşüm: Tarlabası ve Fener-Balat-Ayvansaray örnekleri”, Zeynep Ahunbay, İclal Dinçer, Çiğdem Şahin Der.) *Neoliberal kent politikaları ve Fener-Balat-Ayvansaray bir koruma mücadelesinin öyküsü*, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları. ss. 133-181.
- Uğurlu, Ö. (2013). Neoliberal politikalar ekseninde Türkiye’de kentsel mekânın yeniden üretimi, *Türk Tabipleri Birliği Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*. ss. 2-12.
- Uyanıker Kırbaş, F. (2017). *Neoliberalizmin kent üzerindeki sosyo-mekânsal etkisi: Ankara örneği*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
-